

POMNIK HISTORII

Nazwa:

Legnickie Pole – pobenedyktyński zespół klasztorny

Lokalizacja:

- Legnickie Pole 59-241, ul. św. Jadwigi 1
powiat Legnica, woj. dolnośląskie
- współrzędne geograficzne: N 51°08'45" E 16°14'34"

Podstawa prawna włączenia na listę pomników historii:

Rozporządzenie Prezydenta RP z 14 kwietnia 2004 roku (Dz.U. nr 102, poz. 1056)
(w załączniku do rozporządzenia – mapa z granicami pomnika historii)

Zespół dawnego klasztoru benedyktynów w Legnickim Polu

Tekst na podstawie dokumentacji NID opracowała Anna Kucińska-Isaac

Legnickie Pole, widok dawnego założenia klasztorowego benedyktynów

Wartość obiektu:

Pobenedyktynski zespół klasztorny w Legnickim Polu to miejsce kultywujące pamięć o ważnej średniowiecznej bitwie – starciu wojsk księcia Henryka II Pobożnego z armią mongolską w 1241 roku. Mimo że bitwa pod Legnicą przyniosła klęskę sił chrześcijańskich, śmierć Henryka Pobożnego utrwalona została w zbiorowej pamięci jako symboliczne powstrzymanie inwazji mongolskiej w Europie. Ufundowanie przez matkę księcia, św. Jadwigę Śląską, kościoła i klasztoru benedyktynów – według przekazów w miejscu odnalezienia na pobojowisku jego zbezczeszczonych zwłok – stało się materialnym przejawem tej tradycji. Istniejący obecnie zespół zabudowań, wyróżniający się imponującą formą architektoniczną, powstał w XVIII wieku. Dzięki zatrudnieniu przez benedyktynów najwybitniejszych artystów tego czasu działających na terenie monarchii Habsburgów jest on dziś bezcennym zabytkiem architektury, należącym do najlepszych realizacji późnego baroku śląskiego. Znakomity jest także wystrój rzeźbiarski i malarski kościoła klasztornego, pełen odwołań do historycznej bitwy.

Dobrze zachowany zespół sakralny w Legnickim Polu, włącznie z wcześniejszym kościołem Świętej Trójcy, przykościelnym cmentarzem oraz barokowym ogrodem klasztornym, pomimo przekształceń i zmiany funkcji tworzy spójną, harmonijną całość. Stanowi on wybitny pod względem wartości artystycznych pomnik chwały obrońców wiary poległych w bitwie pod Legnicą.

Historia:

Bitwa pod Legnicą rozegrała się 9 kwietnia 1241 roku. W okolicach obecnego Legnickiego Pola rycerstwo polskie pod wodzą śląskiego Piasta, księcia Henryka II zwanego Pobożnym, wsparte posiłkami morawskimi i niemieckimi, starło się z doskonale wyćwiczoną armią mongolską. Jedynym przekazem z przebiegu bitwy jest relacja Jana Długosza spisana 200 lat później. Przełomowym wydarzeniem była ucieczka z pola walki księcia opolsko-raciborskiego Mieszka II Grubego, która przyczyniła się ostatecznie do klęski. Książę Henryk II został śmiertelnie ranny. Tatarzy zbezczeszcili jego zwłoki, a widok zatkniętej na dzidzie głowy księcia miał skłonić mieszkańców obleganej Legnicy do kapitulacji. Po nieudanej próbie zdobycia miasta wycofali się przez Morawy na Węgry, łupiąc po drodze okoliczne miejscowości.

Początki Legnickiego Pola zgodnie z tradycją związane są z odnalezieniem zwłok Henryka II przez jego matkę, księżnę Jadwigę. Kościół, który miała ufundować, utożsamiany jest z istniejącym do dziś niewielkim średniowiecznym kościołem pw. Świętej Trójcy. W klasztorze natomiast, o którym dziś niewiele wiadomo, osadzeni zostali benedyktyni sprowadzeni z czeskich Opatowic. Po przejściu w 1523 roku mieszkańców na protestantyzm klasztor zniesiono, a kościół zamieniony został na ewangelicki. Na początku XVIII wieku dobra te ponownie weszły w posiadanie benedyktynów. Przybyli oni w 1703 roku z Broumowa, pod wodzą opata Othmara Zinke, z zamiarem stworzenia silnego ośrodka kontrreformacji w zdominowanym przez ewangelików regionie. Budowa nowego kościoła, który miał stać się pomnikiem chwały obrońców wiary poległych pod Legnicą, rozpoczęła się w 1719 roku. Wkrótce zaczęto także budowę klasztoru. W 1738 roku odbyła się konsekracja całego zespołu, któremu nadano wezwanie Krzyża Świętego i św. Jadwigi.

Pozostający pod panowaniem pruskim od 1741 roku klasztor ubożał, utrzymał się jednak do kasaty w roku 1810. Dobra przeszły w ręce prywatne, kościół stał się parafialnym, a w klasztorze od 1836 roku mieściła się szkoła kadetów. Rozbudowy barokowego założenia, z zachowaniem osiowej symetrii układu, dokonał Karl Friedrich Schinkel. Według tej samej zasady wzniesiono w latach 1894-1898 kolejne pawilony. W czasie II wojny światowej mieścił się tu Oflag VIII f. Od 1961 roku klasztor i zabudowania szkoły kadetów są siedzibą Domu Pomocy Społecznej. Dawny kościół klasztorny pełni funkcję diecezjalnego sanktuarium św. Jadwigi Śląskiej, a w kościele Świętej Trójcy czynne jest Muzeum Bitwy Legnickiej.

Opis:

Zespół dawnego klasztoru benedyktynów zaprojektował Kilian Ignacy Dientzenhofer – autor wielu cennych dzieł architektury czeskiego baroku. Oś barokowego założenia wyznacza kościół pw. Krzyża Świętego i św. Jadwigi. Oryginalny rzut świątyni łączy układ centralny w nawie z zaakcentowanym, wydłużonym prezbiterium. Dynamiczny charakter wnętrza osiągnięty został przez złożenie w nawie dwu przenikających się elips, nakrytych podpartym jedynie w sześciu punktach sklepieniem żaglastym. Jest to jedno z najciekawszych rozwiązań stosowanych przez Dientzenhofera.

Dwuwieżowa fasada kościoła o wklęsło-wypukłym zarysie jest lekko cofnięta w stosunku do elewacji głównej klasztoru. Zdobiące ją piaskowcowe rzeźby wykonał Karl Joseph Hiernle, rzeźbiarz pochodzący z Pragi. Atlanty dźwigające naczółek portalu głównego to postacie w typie tatarskim; powyżej w zwieńczeniu fasady znajduje się figura św. Jadwigi, ze św. Benedyktem i św. Scholastyką po obu stronach. Wieże nakryte są ośmiobocznymi hełmami zakończonymi książęcymi mitrami – dla podkreślenia przynależności Henryka II do panującego rodu Piastów.

Wnętrze kościoła jest jednorodnie stylowo. Ujęty kolumnami obraz w ołtarzu głównym autorstwa flamandzkiego malarza Franciszka de Beckera przedstawia św. Jadwigę przy zwłokach syna, z widoczną w tle panoramą obleganą przez Tatarów Legnicy. Obrazy w ołtarzach bocznych są dziełem praskiego malarza Wacława Lorenza Reinera, snycerkę natomiast oraz figury świętych we wnętrzu wykonał wspomniany już rzeźbiarz, Karl Joseph Hiernle. Twórcą barokowych organów był śląski organmistrz Adam Horatio Casparini. Ostatnim elementem wystroju wnętrza powstałym w 1733 roku były iluzjonistyczne freski sklepienne pędzla Kosmy Damiana Asama z Bawarii. Ich program ikonograficzny, o typowej dla baroku różnorodności wątków, akcentuje benedyktyńskie tradycje miejsca.

Kościół dzieli zabudowania klasztorne (ob. Dom Pomocy Społecznej) na dwie równe części o rzutach zbliżonych do kwadratu, skupione wokół osobnych dziedzińców. Część północną zajmował właściwy klasztor, część południową – prałatura. Dwukondygnacyjne skrzydła budynku nakryte są dachem mansardowym. W nadprożach portali klasztornych umieszczono kartusze z herbami Brzewnowa i Borumowa, macierzystego zgromadzenie tutejszych benedyktynów. Do obu skrzydeł przylegają od wschodu symetryczne XIX-wieczne dobudówki, wzniesione według projektu Karla Friedricha Schinkla. Za klasztorem rozciąga się barokowy ogród, zachowany w swych pierwotnych granicach, z ośmiobocznym pawilonem w centralnej części.

Po drugiej stronie ulicy św. Jadwigi znajduje się dawny kościół pw. Świętej Trójcy (ob. muzeum), według miejscowej tradycji wzniesiony w miejscu odnalezienia przez świętą Jadwigę ciała Henryka Pobożnego. Obecna budowla reprezentuje rozwiązania architektoniczne typowe dla średniowiecznych kościołów wiejskich na Śląsku. Cmentarz przykościelny otacza kamienny mur o średniowiecznym rodowodzie.

Wpis do rejestru zabytków:

Pobenedyktyński zespół klasztorny w Legnickim Polu wpisany jest do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego na podstawie decyzji:

1. *kościół i klasztor* – decyzja z dnia 29 marca 1949 r., **nr rejestru A/2201/58**
2. *ogród klasztorny* – decyzja z dnia 17 lipca 1976 r., **nr rejestru A/3039/478/L**
3. *barokowy pawilon ogrodowy i budynki szkoły kadetów* – decyzja z dnia 18 maja 2005 r., **nr rejestru 532/A/1-10/05**
4. *kościół pw. Świętej Trójcy* – decyzja z dnia 18 lutego 1960 r., **nr rejestru A/2202/643**
5. *cmentarz przykościelny* – decyzja z dnia 16 lutego 1990 r., **nr rejestru A/2204/838/L**